

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

5. Гусак В.А. Роль ідеомоторних актів у функціонуванні рухової пам'яті музиканта-педагога / В.А. Гусак // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – К.: НПУ, 2007. – Вип. 5 (10). – С. 82 – 87.
6. Давидов М.А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста (акордеоніста): підручник / Микола Андрійович Давидов. – К.: Музична Україна, 2004. – 290 с.
7. Загальна психологія: підручник / за заг. ред. С.Д. Максименка. – 2-е вид., переробл. і доп. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 704 с.
8. Ильин Е.П. Психомоторная организация человека: учебник для вузов / Евгений Павлович Ильин. – СПб.: Питер, 2003. – 384 с.
9. Маккиннон Л. Игра наизусть / Лилиас Маккиннон; пер. с англ., вступ. стаття Ф. Соколова. – Л.: Музыка, 1967. – 144 с.
10. Пиккенхайн Л. Нейрофизиологические механизмы идеомоторной тренировки / Л. Пиккенхайн // Вопросы психологии. – 1980. – № 3. – С. 116 – 120.
11. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посібник для ВНЗ / Оксана Петрівна Рудницька. – К.: Інтерпроф, 2002. – 270 с.
12. Старчеус М.С. Слух музиканта / Марина Сергеевна Старчеус. – М.: Моск. консерватория им. П.И. Чайковского, 2003. – 640 с.
13. Щапов А.П. Фортепианная педагогика / Арсений Петрович Щапов. – М.: Советская Россия, 1960. – 172 с.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2012

УДК 373.3 – 057.87

Оксана Жигайло, кандидат психологічних наук, доцент

Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті охарактеризовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, зокрема, розглянуто методичну компетентність. Виокремлено технології засобом яких формуються окремі компоненти професійної компетентності вчителя математики.

Ключові слова: професійна компетентність вчителя, професійна компетентність майбутнього вчителя початкових класів, формування професійної компетентності.

Літ. 6.

Постановка проблеми. На початку третього тисячоліття поглиблюються та прискорюються загальносвітові соціально-економічні, політичні, соціокультурні процеси, які визначають розвиток людства на сучасному етапі його життєдіяльності. Глобальні суспільні зрушення мають систематичний, швидкий, незворотний характер. Вони зумовлені науково-технічним прогресом, швидкою інформатизацією та комп'ютеризацією, демократизацією суспільного життя у більшості країн світу.

Найбільш відповідальною в цих умовах є роль освіти. Саме освіта має безпосередній та найбільший вплив на особистість і суспільство.

Освіта є соціальним інститутом, через який проходить кожна людина, набуваючи при цьому рис особистості, фахівця і громадянина. Завдяки діяльності вчителя реалізується державна політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, розвитку вітчизняної науки,

техніки і культури, збереженні і примноженні культурної спадщини й формувалися людини майбутнього, а також забезпечується Конституційне право громадян України на здобуття повної загальної середньої освіти [1]. Все це висуває проблеми підготовки вчителя, його професійного становлення і професійної компетентності. Саме компетентнісний підхід розглядається як один із важливих концептуальних принципів, який визначає сучасну методологію оновлення змісту освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вхідження України у європейський та світовий соціокультурний простір, вимагає змін у підготовці педагогів, а саме формування в майбутніх вчителів початкових класів професійної компетентності [5, 84]. Професійна компетентність в педагогічній сфері розглядається як: педагогічна компетентність, психолого-педагогічна компетентність, професійно-педагогічна компетентність, компетентність вчителя. Розвитку професійної компетентності вчителя присвячені роботи О. Скворцової,

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Л.І. Лозової, Б. Ельконіна, Н. Кузьміної, Л. Карпової, Л. Коваль, А. Коломієць, О. Локшиної, А. Маркової, Л. Мітіної, О. Овчарук, Л. Парашенко, О. Пометун, І. Прокопенко, С. Ракова, О. Савченко.

Метою статті – дослідити та визначити особливості формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.

Поняття “компетентність” (лат. *competens* – відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі. Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості учителя, які дозволяють йому самостійно і ефективно реалізувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності. “Компетентність” визначає рівень професіоналізму особистості, а її досягнення відбуваються через здобуття нею необхідних компетенцій, що є метою професійної підготовки фахівців [3, 94].

Під поняттям компетенція ми розуміємо сукупність взаємозалежних якостей особистості (знання, уміння, навички, способи діяльності), необхідних для якісної продуктивної діяльності. Компетентність визначаємо як володіння відповідними компетенціями. Аналіз визначень педагогічної компетентності дає змогу стверджувати, що педагогічна компетентність є системою наукових знань, інтелектуальних і практичних умінь і навичок, особистісних якостей і утворень, яка при достатній мотивації та високому рівні професійності психічних процесів забезпечує самореалізацію, самозбереження та самовдосконалення особистості педагога в процесі професійної діяльності.

Поняття професійна компетентність можна трактувати так [4]:

- професійна компетентність – це *властивість особистості*, що виявляється в *здатності* до педагогічної діяльності;

- професійна компетентність – це *єдність теоретичної й практичної готовності* педагога до здійснення педагогічної діяльності;

- професійна компетентність – це *спроможність результативно діяти*, ефективно розв’язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності.

Професійна компетентність вчителя початкових класів розглядається як:

- *властивість особистості*, що виявляється в *здатності* до педагогічної діяльності, а саме до організації навчально-виховного процесу на рівні сучасних вимог;

- *єдність теоретичної й практичної*

готовності педагога (предметно-теоретичної; математичної, психолого-педагогічної; та дидактико-методичної) до здійснення педагогічної діяльності;

- *спроможність результативно діяти*, ефективно розв’язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають в процесі навчання учнів математики.

Професійна компетентність є нічим іншим, як сукупністю ключових, базових та спеціальних компетентностей.

Метою формування педагогічної компетентності є забезпечення належної професійної підготовки випускника в умовах ступеневої освіти та його конкурентноздатності на ринку освітніх послуг.

Професійна компетентність вчителя – це сукупність його особистісних якостей, загальної культури та кваліфікаційних знань, умінь, методичної майстерності, гармонійна інтеграція яких в педагогічній діяльності дає оптимальний результат.

На перший план висуваються внутрішні фактори вчителя: особистісні якості, тобто структура особистісних здібностей та рис характеру, його загальна культура, управлінські та організаторські можливості, а вже потім – кваліфікаційна компетентність, яка передбачає знання, уміння, навички з отриманої спеціальності.

Професійна компетентність – це база характеристика діяльності спеціаліста; вона включає як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти і має головні суттєві ознаки, а саме: мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності і критичність мислення.

Основними структурними елементами педагогічної компетентності є [4, 155]:

- теоретичні педагогічні знання,
- практичні вміння,
- особистісні якості педагога.

Теоретичні педагогічні знання передбачають зміст психолого-педагогічних знань, які визначені навчальними програмами.

Психолого-педагогічні і спеціальні знання є необхідною умовою професійної компетентності.

Практичне розв’язання педагогічних завдань забезпечують уміння і навички, передумовою яких є теоретико-практичні і методичні знання.

Щодо формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів, то аналіз стандартів методико-математичної підготовки вчителя в Україні показав, що вони орієнтують на вибудовування діяльнісного аспекту процесу підготовки. Поза сумнівом, це має особливе значення в плані професійної підготовки.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Методична компетентність вчителя початкових класів розглядається нами як теоретична і практична готовність до проведення занять з математики за різними навчальними комплектами, що виявляється у сформованості системи дидактико-методичних знань і умінь з окремих розділів та тем курсу, окремих етапів навчання й досвіду їх застосування (дидактико-методичних компетенцій), спроможність ефективно розв'язувати стандартні та проблемні методичні задачі [6].

Розглянемо склад умінь, які мають бути сформовані в майбутнього вчителя початкових класів для того, щоб він набув методичної компетентності.

Під практичною готовністю майбутнього педагога до проведення уроків математики у початковій школі, ми розуміємо набуття ним досвіду застосування складових теоретичної готовності на практиці: через імітацію майбутньої педагогічної діяльності під час рольових ігор, через проектну діяльність з розв'язування методичних проблем, і під час педагогічної практики.

Очевидно, що для набуття студентами професійно-діяльнісного компонента компетентності вчителя слід широко впроваджувати технологію проблемного навчання, яка розуміється як навчальна діяльність суб'єкту з проблемно представленим змістом і здійснюється через розв'язування теоретичних і практичних навчальних проблем.

Для набуття студентами досвіду у майбутній професійній діяльності вже в аудиторних умовах можливо створювати ситуації, які вимагають аналізу діяльності вчителя та учня на окремих етапах уроку, імітації реального уроку або його фрагменту. Все це можливо за умов застосування інтерактивної технології.

Проектне навчання, так само, передбачає співпрацю учасників проекту, які працюють над розв'язанням певної проблеми. На відміну від проблемного навчання у цьому випадку проблемну задачу студенти мають сформулювати самостійно, намітити шляхи її розв'язання, здійснити дослідження й, нарешті, результати власної діяльності подати у матеріальному вигляді – у вигляді проекту. Між тим, сам проект може бути створений із застосуванням інформаційних технологій, які використовуються й на етапі пошуку інформації, й на етапі подання результатів (створення презентації) [2, 38].

Комунікативна компетентність передбачає наявність стійкої потреби в систематичному спілкуванні з дітьми в найрізноманітніших сферах;

наявність здібностей до педагогічної комунікації; здатність вступати в комунікацію з метою порозуміння; володіння вчителем сукупністю вербальних і невербальних засобів комунікації; набуття комунікативних навичок і вмінь, володіння прийомами та засобами розв'язування комунікативних задач; володіння професійною термінологією, та відповідними прийомами професійного спілкування та готовність до їх застосування на практиці.

З метою набуття комунікативної компетентності майбутніми вчителями початкових класів вивчення фахових дисциплін, зокрема методики математики, має спрямовуватися на формування в них стійкого інтересу до педагогічної комунікації, на оволодіння професійною, в тому числі й математичною, термінологією та відповідними прийомами спілкування, комунікативно-професійними вміннями і навичками у розв'язуванні комунікативних задач під час викладання математики.

Висновки. Виходячи з цього, на заняттях з методики математики необхідно здійснювати:

1) розвиток математичного мовлення студентів, формування мовленнєвих моделей (варіантів стійких словосполучень або виразів), що найчастіше застосовуються на уроках математики;

2) опанування приймів й засобів, що застосовуються на окремих етапах розв'язування комунікативних задач на певному етапі уроку або під час роботи над окремим завданням;

3) моделювання мовленнєвої поведінки вчителя математики в заданих педагогічних ситуаціях;

4) формування умінь відстоювати, обґрунтовувати власну думку, позицію; вставати на бік співрозмовника й приймати його доводи; уміння слухати; емоційно забарвлювати власне мовлення [2].

Усе це можливо, якщо створювати комунікативні ситуації, через застосування інтерактивної технології навчання, а саме імітаційних та рольових ігор, навчання у дискусії.

Таким чином, формування професійної компетентності в майбутнього вчителя математики можливе за умов:

- створення компетентнісної моделі фахівця;
- визначення цілей і завдань навчальних курсів на базі компетентнісної моделі фахівця;
- розробки компетентнісно-зорієнтованих програм фахових дисциплін, де до кожного модуля поданий перелік компетентностей або компетенцій, які формуються через його опанування;

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

- проектування викладачем навчального процесу, яке передбачає розробку змісту лекцій, завдань для самостійної роботи студентів, педагогічних, дидактичних і методичних задач, що розв'язуються на практичних заняттях, навчальних проектів проблемного характеру (технологія проблемного навчання);

- використання методів навчання, що моделюють зміст діяльності вчителя математики: навчання у дискусії, рольові та імітаційні ігри тощо (технологія інтерактивного навчання);

- проектування навчальної діяльності студентів як поетапної самостійної роботи, направленої на розв'язування проблемних ситуацій в умовах групового діалогічного спілкування за участю викладача (технологія проектного навчання, інформаційні технології);

- особистісного включення студента в навчальну діяльність (контекстне навчання).

1. Лозова В.І. *Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів освіти* / В.І. Лозова / Педагогічна підготовка вищих навчальних закладів: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції. – Х.: ОВС, 2002. – 164 с.

2. Пометун О.І. *Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвід зарубіжних країн* / О.І. Пометун / Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К., 2004. – С. 36–45.

3. Скворцова С.О. *Професійна компетентність вчителя: зміст поняття* [Текст] / С.О. Скворцова // *Наука і освіта*. – 2009. – №4. – С. 93–96.

4. Скворцова С.О. *Види професійної компетентності вчителя* [Текст] / С.О. Скворцова // *Наука і освіта*. – 2009. – №10. – С. 153–156.

5. Скворцова С.О. *Професійна компетентність вчителя в галузі викладання математики в початковій школі* [Текст] / С.О. Скворцова // *Наша школа*. – 2009. – №5. – С. 81–86.

6. Хоружа Л.Л. *Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: Теорія і практика* / Л.Л. Хоружа. – К.: Преса України, 2003. – 320 с.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2012

УДК 373.3 – 057.87

Соломія Ілляш, кандидат психологічних наук,

старший викладач кафедри педагогіки та методики початкового навчання
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розглядається проблема формування пізнавального інтересу до навчання в учнів молодшого шкільного віку; з'ясовано стан проблеми у педагогічній літературі; визначено психолого-педагогічні умови активізації пізнавальної діяльності учнів; розкрито особливості методів та прийомів стимулювання пізнавального інтересу до навчання в учнів початкових класів.

Ключові слова: пізнавальний інтерес, пізнавальна діяльність, розумові здібності, навчально-виховний процес, розвиток, молодший шкільний вік.

Літ. 10.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічна проблема вивчення пізнавального інтересу завжди була і залишається актуальною. Його значення стверджували й видатні дидакти минулого. В різноманітних трактуваннях проблеми в класичній педагогіці її головну функцію всі бачили в тому, щоб зблизити учня з навчанням, зацікавити, “зачепити” так, щоб навчання для учня стало потребою, без задоволення якої немислимо його сприятливе формування.

Видатний чеський педагог Я.А. Коменський категорію інтересу відніс до педагогічної науки. Він надавав пізнавальному інтересу у навчанні великого значення. Я.А. Коменський вважав, що тільки завдяки інтересу, учень “горітиме

бажанням навчатися, не лякаючись ніяких труднощів, аби опанувати науку.. мало того, що він не уникатиме праці, він навіть шукатиме її і не лякатиметься напруження і зусиль. Він поставить собі за мету не щось посереднє, а найвище, постійно намагатиметься чогось навчитися, коли відчуватиме, що йому чогось бракує, та постійно шукатиме у кого йому навчитися, в усьому змагаючись із своїми товаришами” [5].

Проблемі пізнавального інтересу учнів чимало уваги приділяв К.Д. Ушинський, який розглядав пізнавальний інтерес, як засіб успішного навчання, наголошуючи на його ролі в моральному розвитку особистості. Він писав: “Збудіть у людині щиросердний інтерес до всього корисного, вищого і морального, і ви можете бути певні, що вона збереже людську гідність” [10].